

Inštrumenti, ki niso le paša za oči

Špela Stankar

Ljubljana – V Kulturnem centru Španski borci bodo jutri premierno uprizorili multimedijsko predstavo *Pojočni grad*, ki je nastala po zamisli skladatelja in gledališkega ustvarjalca Petra Kusa. Ta zadnjih nekaj let ustvarja predstave, ki bi jih lahko opisali kot prepletanje glasbenega gledališča in gledališča objektov, na vprašanje, kaj ga je sploh pripeljalo do raziskovanja področja, kjer se križata glasba in gledališče, pa Kus odgovarja: »Že dolgo pišem glasbo za gledališče, in sicer za plesne in predvsem lutkovne predstave, vendar sem si ob tem delu postavil nov izziv.

stave in priročnika. Kot pravi Kus, rdečo nit celotnega projekta sestavljajo zgodba, ki jo je priredil po Andersenovi pravljici *Cesarjev slavec*, likovna domišljija Kaje Avberšek, izvirni glasbeni inštrumenti ter njegovi pogledi na glasbo. »Vendar pa je vsak del projekta samostojna in zaključena celota – vsak medij ima svoje zakonitosti in kot tak ponuja tudi drugačna orodja, ki smo jih poskušali pri ustvarjanju optimalno izkoristiti.«

Kako bi sami označili forme svojih »gledaliških« predstav?

Predstavo *Izgubljeni ton*, ki smo jo prejšnjo sezono uprizorili v Lutkovnem gledališču Ljubljana, sem označil kot animirano zvočno gleda-

zanimivi, prav tako zanimiva pa je tudi izkušnja igranja nanje. Pri občinstvu skoraj vedno zbudijo začudenje, saj gledalci kar ne morejo verjeti, da se »objekti«, ki jih uporabljamo v predstavah, oglašajo na tak način, kot se. V središču mojih predstav so vedno zvoki – toda če hočem te zvoke narediti vidne in zanimive za občinstvo, moram uporabiti tudi druge medije, ki se združijo okoli zvoka. To je v gledališču povsem normalno, saj je gledališče že samo po sebi neke vrste *Gesamtkunstwerk*, celostna umetnina.

Bo tudi predstava *Pojočni grad* tovrstna kombinacija različnih medijev?

Pri tokratni predstavi sem se odločil za nekoliko drugačen pristop, pred-

tavo. V predstavi *Pojočni grad* je animiran film tako res del predstave in ma enakovredno funkcijo vsem oslim elementom.

V vsebinskem pogledu vas navdihujejo različni viri – v predstavi *Črna kuhna* so bile to slovenske ljudske pravljice, v predstavi *Kralj prisluškuje* je kot predloga služila kratka zgodba Itala Calvina, v predstavi *Izgubljeni ton* (kitajska legenda, zdaj Andersenova pravljica. Kaj ponavadi iščete v predlogah, ali morajo vsebovati kaj takega, kar je prevedljivo v glasbo?

Vse zgodbe, ki sem jih do sedaj izbral za obdelavo, so v bistvu »akustične« in se sčujejo okoli zvoka. Omenjene zgodbe in pravljice govorijo o tem, kako je zvok nastal, kaj pomeni in kakšno ontološko funkcijo ima v svetu. Po formalni plati je v središču vseh mojih projektov zvok, vse mu je podrejeno, zato je seveda tudi zgodba osredotočena okoli njega. V izhodišču so določene ideje, teorije ali pa konkretne zgodbe, okoli katerih nato navadno zberem različne tipe svojih izvirnih glasbenih inštrumentov. V naslednji fazi ustvarjanja se začnejo osnovna ideja in inštrumenti prepletati in iz te kombinacije nastane glasba. Inštrumenti in glasba se prilagajajo zgodbi in obratno – oboje je zelo povezano.

In kaj vas navdihuje v glasbenem smislu?

V zadnjem času niti ne toliko konkretni glasbeni žanri ali ustvarjalci kot pa predvsem goli zvoki. Bolj se ukvarjam s poslušanjem in izdelovanjem inštrumentov kot pa s komponiranjem. Oboje sem začel združevati v novi zasedbi *Orkester izvirnih inštrumentov*, ki je začela nastopati pred pol leta. Pred časom sem se ukvarjal tudi z zasedbi *Tolovaj Mataj*, tako da mi je blizu tudi etno glasba, v zasedbi *Trio Kučma* (ustvarila je glasbeni performans za otroke *Glas*, v živo pa spremlja neme filme, op.p.) pa smo zbrani glasbeniki z zelo različnimi ozadji – od klasično izobraženih do takih iz bolj džezovskih in rockovskih voda. V mojem delu je tako mogoče najti zelo različne reference.

Kako pa nastajajo vedno novi izvirni glasbeni inštrumenti?

Tudi pri tem delu me navdihujejo različne stvari. Deloma je to strokovna literatura, večinoma ameriška, saj je pri njih tradicija gradnje izvirnih inštrumentov zelo živa. Poznajo celo poklic graditelja inštrumentov, človeka, ki pogosto vse življenje posveti ustvarjanju zgolj enega tipa glasbil. Gre za glasbila, ki niso grajena na konvencionalni, industrijski način, pač pa so ročno izdelani unikati. V glavnem pa inštrumenti nastanejo z raziskovanjem in preizkušanjem različnih materialov v domači delavnici. Opazujem tudi svet okoli sebe, poslušam, kakšne zvoke proizvajajo različni predmeti, ki jih potem sestavim v različne instalacije in inštrumente. Nikoli pa se ne trudim ustvarjati galerijskih eksponatov – čeprav jih delam tudi za razstave, so vsi inštrumenti dejansko uporabni oziroma namenjeni temu, da se nanje lahko igra – njihova primarna vloga je izvajanje glasbe in niso nikoli zgolj paša za oči. Lahko rečem, da je izdelovanje izvirnih inštrumentov zame osebno brezmerno področje, saj se vedno pojavi nov navdih ali nova ideja, zaradi katere izdelam novo glasbilo.

fotografija Luka Čuhar

S predstavo *Pojočni grad* Peter Kus zaokrožuje širši projekt, ki se je začel lani z interaktivno razstavo izvirnih glasbenih inštrumentov *Eufonija* – *Pojočni grad* in se nadaljeval z istoimenskim priročnikom za gradnjo izvirnih inštrumentov.

Glasba v gledališču je namreč pogosto uporabljena le kot 'zvočna kulisa', kar pomeni, da zgolj čustveno barva dogajanje na odru. Meni pa se je vedno zdelo, da lahko glasba v gledališču opravlja še kake druge funkcije, zato sem jo želel izpostaviti. Rezultat tovrstnega pristopa so bile predstave *Črna kuhna* (Mini teater, 2004), *Glas* (KD Priden možič, 2005), *Tristan Vox* (Ops! zavod Ljubljana, 2006), *Kralj prisluškuje* (Ops! zavod Ljubljana in Cankarjev dom, 2007) in *Izgubljeni ton* (Lutkovno gledališče Ljubljana in Forum Ljubljana, 2010), s katerimi je Kus gostoval tudi na mednarodnih festivalih ter zanje prejel več nagrad za izvirnost in glasbo.

S predstavo *Pojočni grad* pa Kus na neki način zaokrožuje širši projekt, ki se je začel lansko leto z interaktivno razstavo izvirnih glasbenih inštrumentov *Eufonija* – *Pojočni grad* in nadaljeval z istoimenskim priročnikom za gradnjo izvirnih inštrumentov, s katerim lahko bralci na zabaven, poljuden ter likovno privlačen način raziskujejo svet glasbenih inštrumentov in akustike. Pri snovanju tega priročnika je Kus sodeloval s *Kajo Avberšek*, diplomirano oblikovalko, ki se ukvarja z ilustracijo, stripom, grafičnim oblikovanjem ter ustvarjanjem lutk in scenografij, njuno sodelovanje pa se nadaljuje tudi s prihajajočo predstavo. Ne glede na to, da se vsi trije deli projekta vsebinsko povezujejo, predstava ni zgolj nadgradnja raz-

lišče in ta oznaka še najbolje opiše predstave, ki jih delam. V njih namreč animiramo zvok oziroma izvirne inštrumente, rezultat tega pa je nova forma animiranega gledališča. Lahko bi rekel, da so moje predstave kombinacija koncerta in gledališke predstave – oboje sem začel povezovali, ker se mi samo izkušnja koncerta oziroma izkušnja »klasične« gledališke predstave nista zdeli dovolj. V mojih predstavah gledalci tako »gledajo« zvok, če lahko tako rečem,

stavo samo po sebi pa bi lahko označil kot risano zvočno predstavo. V njej namreč uporabljamo tudi »živo risbo«, se pravi ilustracije in stripe, ki jih na odru riše Kaja Avberšek. Njeno risanje se prek videoprojeksije prenaša na ozadje prizorišča in z že vnaprej pripravljenimi videoanimacijami slika scensko dogajanje. V predstavi se torej v večji meri posvečamo uporabi videa, ki ga kombiniramo z elementi mojih prejšnjih predstav. Glavna misel predstave *Iz-*

“V središču mojih predstav so vedno zvoki – toda če hočem te zvoke narediti vidne in s tem zanimive za občinstvo, moram uporabiti tudi druge medije, ki se združijo okoli zvoka.”

saj poskušamo zvok na različne načine vizualizirati oziroma animirati. Animirati zvok pomeni dvoje – po eni strani gre za fizično animiranje izvirnih inštrumentov, ki jih imajo v rokah igralci oziroma animatorji, po drugi strani pa gre s tem tudi za izvajanje glasbe. In v mojih predstavah združujemo oboje.

Kaj vas pravzaprav spodbuja, da zvok združujete z drugimi mediji?

Inštrumenti, ki jih uporabljamo v predstavah, so sami po sebi vizualno

gubljeni ton, ki je bila posvečena izvirnim glasbenim inštrumentom, je bila, da je moral vsak objekt na odru proizvajati zvok. S predstavo *Pojočni grad* pa smo šli v drugo smer.

Med drugim ste se tokrat odločili uporabiti tudi animirani film.

Animirani film sem v svojih predstavah sicer že uporabil, vendar zgolj v funkciji scenske kulise. Ker pa mi je ta medij blizu, sem že dlje časa iskal priložnost in pravi način, kako ga na bolj integriran način vključiti v pred-